

Trestněprávní Compliance program

20.11.2019
Justičná akadémia, Pezinok

JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

1

Ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) a § 8 odst. 5 ZTOPO

§ 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO

Právníké osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán

a) jednáním orgánů právníké osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo

b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právníké osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právníké osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

§ 8 odst. 5 ZTOPO

Právníká osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.

2

Compliance program jako pojem

1. Zahraniční respektovaná literatura

„Soubor pravidel, postupů, firemních struktur a podávání zpráv o činnosti, dále školení, monitorování a mechanismů vymáhání práva, jejichž cílem je dosáhnout souladu s platnými trestními a civilními zákony a předpisy ... a firemní politikou a firemními postupy.“ Banks, Theodore L., Banks, Frederick, L. Corporate legal Compliance handbook, 2nd ed. New York: Wolters Kluwer, 2016, s. 1-3.

2. ISO 19600:2014 (standardizuje Compliance management systém)

„Výstup stavu, kdy organizace plní své povinnosti, a je udržitelná v důsledku toho, že je součástí vnitřní kultury organizace a promítá se do chování a postojů osob pro organizaci pracujících. Management Compliance by měl, ač musí udržovat určitou míru nezávislosti, být začleněn do finančních, rizikových, kvalitativních, environmentálních a bezpečnostních systémů řízení v rámci organizace, a jejich operačních požadavků a procedur.“ ISO 19600:2014 – Compliance management systems, s. 1.

3

Compliance program - dimenze

Jedná se o:

- 1) Nástroj k minimalizaci rizik plynoucích z činnosti právnické osoby
- 2) Pravidla etického chování a chování v souladu s právními předpisy
- 3) Jeho existencí lze hovořit o naplnění péče řádného hospodáře
- 4) Dodržování právních předpisů a vnitřních norem právnické osoby
- 5) Zavedení a realizaci řídicího a kontrolního systému právnické osoby
- 6) Preventivní nástroj stran předcházení trestné činnosti jak fyzických, tak právnických osob

4

Compliance programy a jejich východiska I.

1. **Příručka ohledně postupů, které musí právnické osoby přijmout za účelem prevence korupce** (*Guidance about procedures which relevant commercial organisations can put into place to prevent persons associated with them from bribing*),
2. **Základní průvodce amerického zákona o zahraničních korupčních praktikách** (*A Resource Guide to the U. S. Foreign Corrupt Practices Act*)
3. **Směrnice Odsuzovacího výboru USA** (*Guidelines Manual United States Sentencing Commission*)
4. **Modelový Compliance program vyhlášený Úřadem generálního inspektora Ministerstva zdravotnictví a sociálních služeb Spojených států amerických** (*A model Compliance program by the Office of the Inspector General of the Department of Health and Human Services*)
5. **Deset zásad celosvětové dohody OSN** (*The Ten Principles of the UN Global Compact*),
6. **ISO19600:2014**
7. **Komentář k TOPO od prof. Šámala a kolektivu**
8. **Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce - Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.**
Druhé, upravené a doplněné vydání

5

Compliance programy a jejich východiska II.

Příručka ohledně postupů, které musí právnické osoby přijmout za účelem prevence korupce (*Guidance about procedures which relevant commercial organisations can put into place to prevent persons associated with them from bribing*) byla vydána Ministerstvem spravedlnosti Spojeného království a upravuje 6 základních bodů:

- Přiměřenost.
- Jednání top managementu.
- Vyhodnocení rizik.
- Due diligence.
- Komunikace.
- Monitorování a přezkoumání.

6

Compliance programy a jejich východiska III.

Základní průvodce amerického zákona o zahraničních korupčních praktikách (*A Resource Guide to the U. S. Foreign Corrupt Practices Act*) upravuje následující oblasti:

- závazek Top Managementu a jasně vyhlášená politika boje proti korupci;
- etický kodex a Politika Compliance a Compliance opatření;
- dohled a implementace Compliance programu ze strany vedení právnické osoby;
- vyhodnocení rizik jako základní bod rozvoje účinného Compliance programu;
- školení a pravidelné vyhodnocení Compliance programu;
- nápravná opatření;
- systém důvěrného hlášení a vnitřního vyšetřování;
- neustálá aktualizace - pravidelní testování a přezkum.

7

Compliance programy a jejich východiska IV.

Směrnice Odsuzovacího výboru USA (*Guidelines Manual United States Sentencing Commission*) uvádí v hlavě osmé následující základní body:

- dohled ze strany vysoce postavených osob v rámci právnické osoby;
- náležitou péči při delegaci podstatných rozhodovacích pravomocí;
- efektivní komunikaci se zaměstnanci na všech úrovních;
- rozumné kroky při dosažení souladu včetně monitorovacího systému, systému pro kontrolu a hlášení deliktního jednání bez obav z odvety;
- důsledné vynucování Compliance standardu včetně disciplinárních nástrojů;
- přiměřené kroky reakce a prevence před spácháním obdobných trestných činů po detekci deliktního jednání.

8

Compliance programy a jejich východiska V.

Modelový Compliance program vyhlášený Úřadem generálního inspektora Ministerstva zdravotnictví a sociálních služeb Spojených států amerických (*A model Compliance program by the Office of the Inspector General of the Department of Health and Human Services*) z roku 1997 upravuje následující základní oblasti:

- písemné standardy chování zaměstnanců;
- rozvoj a distribuce interních předpisů;
- určení Compliance úředníka nebo příslušné osoby v rámci právnické osoby, která je odpovědná za Compliance program;
- rozvoj a nabízení vzdělávacích a školicích programů pro všechny zaměstnance;
- používání auditů a dalších evaluačních technik za účelem monitorování souladu a zajištění snížení identifikovaných problémových oblastí;
- užití nápravných opatření vůči zaměstnancům, kteří poruší Compliance program právnické osoby nebo právní předpisy;
- vyšetřování a náprava identifikovaných Compliance problémů;
- hodnocení vedoucích představitelů právnické osoby stran podpory a dodržování Compliance standardů v rámci právnické osoby;
- zavedení hotline za účelem přijímání stížností a zajištění anonymity stěžovatelů;
- přijetí požadavků vztahujících se na tvorbu a uchování záznamů.

9

Compliance programy a jejich východiska VI.

Deset zásad celosvětové dohody OSN (*The Ten Principles of the UN Global Compact*) stanovuje tyto základní standardy:

- Zásada 1 - Právnické osoby by měly podporovat a respektovat ochranu mezinárodně uznaných lidských práv.
- Zásada 2 – Právnické osoby by se měly ujistit, že se nepodílejí na porušování lidských práv.
- Zásada 3 – Právnické osoby by měly podporovat svobodu sdružování a účinného uznání práva na kolektivní vyjednávání.
- Zásada 4 – Právnické osoby by měly podporovat odstranění všech forem nucených a povinných prací.
- Zásada 5 – Právnické osoby by měly podporovat účinné zrušení dětské práce.
- Zásada 6 – Právnické osoby by měly podporovat odstranění diskriminace v zaměstnání a povolání.
- Zásada 7 – Právnické osoby by měly podporovat preventivní přístup k problémům v oblasti životního prostředí.
- Zásada 8 – Právnické osoby by měly podporovat iniciativy na podporu větší odpovědnosti v oblasti životního prostředí.
- Zásada 9 – Právnické osoby by měly podporovat rozvoj a šíření technologií šetrných k životnímu prostředí.
- Zásada 10 – Právnické osoby by měly bojovat proti korupci ve všech jejích formách včetně vydírání a úplatkářství.

10

Compliance programy a jejich východiska VII.

ISO19600:2014 upravuje následující momenty:

- potřebu pojmenovat vnitřní a vnější problémy;
- systém řízení Compliance a principy dobré správy;
- povinnost identifikace Compliance povinností včetně požadavků Compliance a závazků Compliance;
- správu Compliance povinností;
- identifikaci, analýzu a vyhodnocování Compliance rizik;
- závazek vedení (leadership) k systému řízení rizik;
- vnitřní politiku Compliance;
- definování odpovědnosti a oprávnění v rámci organizace;
- funkci Compliance Managera;
- povinnosti zaměstnanců ve vztahu ke Compliance;
- vzdělávání a školení;
- kontrolu procesů;
- vytvoření indikátorů za účelem měření úspěchů ve vytyčených oblastech;
- zavedení Compliance hlášení;
- pravidelný audit;
- reakce na nonkonformitu Compliance programu, tzv. zlepšení.

11

Compliance programy a jejich východiska VIII.

Komentář Trestní odpovědnost právnických osob (C.H. Beck) nalézá následující opatření:

- přijetí pracovních řádů, organizačních řádů a dalších vnitřních předpisů právnické osoby;
- přijetí preventivních opatření k zajištění předcházení i zabránění v úvahu přicházejících trestných činů ;
- vydání tzv. interních řídicích aktů;
- stanovení vnitřního systém uchování informací;
- vypracování skartačního řádu, spisového řádu a archivačního řádu;
- faktické naplňování a kontrole přijatých opatření a vyhledávání jejich porušování;
- určení interního nebo externího ombudsmana;;
- Whistleblowing;
- přijetí reaktivních opatření.

12

Compliance programy a jejich východiska IX.

Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce - Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. První vydání (tzv. Compliance 1.0)

Uvádí, že firemní kultura může nacházet svůj odraz v existenci, resp. účinnosti specifických instrumentů snižujících riziko porušení právních a jiných předpisů, jimiž by se měly orgány činné v trestním řízení zabývat. Za specifické instrumenty pak označuje:

- zákon či jiný právní předpis;
- vnitřní předpis, kdy se příkladmo uvádí stanovy, organizační řád, pracovní řád či podpisový řád;
- vzdělávací akce;
- etický kodex;
- protikorupční program;
- Compliance program jakožto pokročilý systém zásad a pravidel k zabezpečení dodržování právních a etických norem, resp. vnitřních předpisů.

13

Compliance programy a jejich východiska X.

Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce - Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Druhé, upravené a doplněné vydání (tzv. Compliance 2.0)

14

Metodika NSZ I.

- Uvádí 5 referenčních hledisek k § 8 odst. 5 ZTOPO (Metodika, s. 21)

15

Metodika NSZ II.

Funkční hledisko

exkulpačního důvodu z trestní odpovědnosti právnické osoby znamená, že vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, bude posuzováno ve vztahu k účelu opatření.

- Kontext právnické osoby z pohledu rizikové analýzy. Každému nastavení relevantních opatření musí předcházet důkladná riziková analýza, na základě které organizace identifikuje rizika, kterým je vystavena a nadefinuje obsah a zaměření opatření, která budou způsobilá zabránit spáchání protiprávního činu příslušnými osobami.
- Preventivní účel. Opatření organizace orientovaná na vyloučení, omezení a neutralizaci faktorů vedoucích ke spáchání protiprávního činu, který by měl být právnické osobě přičítán.
- Detekční účel. Opatření organizace orientovaná na zavedení a prosazování faktorů vedoucích k odhalení protiprávního činu, který by měl být právnické osobě přičítán.
- Reakční (represivní) účel. Opatření organizace orientovaná na zavedení a vynucování faktorů vedoucích k postihu protiprávního činu, který by měl být právnické osobě přičítán.

Metodika, s. 22

16

Metodika NSZ III.

Materiální hledisko

exkulpačního důvodu z trestní odpovědnosti právnické osoby znamená, že vynaložení veškerého úsilí bude třeba posuzovat se zvýrazněním spravedlivého požadavku.

Jde o:

- hodnocení konkrétních poměrů a možností dané právnické osoby.
- aktivní přístup právnické osoby k možnosti vyvinut se z trestní odpovědnosti

Metodika, s. 22 - 23

17

Metodika NSZ IV.

Časové hledisko

exkulpačního důvodu z trestní odpovědnosti právnické osoby znamená, že vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, bude třeba posuzovat ve vztahu k době, kdy byla opatření uskutečněna. Právnická osoba musí vynaložit předmětné úsilí ještě před spácháním trestného činu přičitatelného právnické osobě, jestliže má být zproštěna trestní odpovědnosti podle § 8 odst. 5 ZTOPO.

Metodika, s. 23 - 24

18

Metodika NSZ V.

Personální hledisko

exkulpačního důvodu z trestní odpovědnosti právnické osoby znamená, že požadavek vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, bude třeba posuzovat ve vztahu k okruhu osob, které mohou spáchat protiprávní čin, za který bude trestně odpovědná právnická osoba.

- § 8 odst. 1 písm. a) – d) ZTOPO

Metodika, s. 24 - 25

19

Metodika NSZ VI.

Potentní hledisko

exkulpačního důvodu z trestní odpovědnosti právnické osoby znamená, že vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, bude třeba posuzovat ve vztahu ke způsobilosti opatření.

V úvahu je třeba brát kritérium vhodnosti, tedy zda je příslušné opatření vůbec způsobilé dosáhnout zamýšleného cíle. Dále je třeba brát v úvahu kritérium přiměřenosti, tedy nakolik potřeba existence příslušného opatření odpovídá situaci u dané právnické osoby. V rámci těchto kritérií se nabízí zabývat se zejména formou, strukturou a velikostí právnické osoby, předmětem, zaměřením a délkou její činnosti, aktivitám, produktům, službám, trhy, na kterých právnická osoba působí, počtem, složením, řízením zaměstnanců a dalších odpovědných pracovníků právnické osoby, jejich znalostmi a dovednostmi, zřetelem na dřívější trestnou činnost, součinnost s orgány činnými v trestním řízení apod.

Metodika, s. 25 - 26

20

Metodika NSZ VII.

Procesní hledisko

exkulpačního důvodu z trestní odpovědnosti právnické osoby znamená, že vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, bude třeba posuzovat ve vztahu k vyvíjené kontinuální aktivitě.

Nestačí, aby právnická osoba měla opatření sepsána jen tzv. na papíře, neboť podstatný je jejich reálný život v organizaci.

Metodika, s. 26

21

Stavební kameny Compliance - prevence

I. Řízení rizik v oblasti compliance

II. Etický kodex/pravidla chování a zásady

III. Hlubkové prověrky obchodních partnerů

IV. Komunikace, školení a podpora

V. Integrace personalistických procesů

Metodika, s. 31 – 33.

22

Stavební kameny Compliance - detekce

**I. Zdroje pro ohlašování podezření
(whistleblowing)**

**II. Interní šetření při porušení compliance
pravidel**

III. Monitorování a revize compliance systému

Metodika, s. 33 - 34

23

Stavební kameny Compliance - reakce

I. Pracovněprávní důsledky

II. Vymáhání škody či újmy

III. Hlášení orgánům činným v trestním řízení

Metodika, s. 34

24

Shrnutí

Compliance program by měl být postaven alespoň na následujících minimálních základech obsahujících:

- 1) Plná podpora ze strany vedení společnosti
- 2) Nezávislé vyhodnocení trestněprávních rizik
- 3) Přijetí přiměřených pravidel a opatření pro odstranění či snížení rizik
- 4) Jednoznačný, a průhledný systém vnitřních předpisů
- 5) Nastavený systém dělby kompetencí
- 6) Nastavený systém kontroly a auditů nad dodržováním pravidel
- 7) Zavedení a vyhodnocování tzv. oznamovatelské linky
- 8) Školení v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob a rizik z ní plynoucích
- 9) Poskytování efektivní právní podobory zejména zaměstnancům právnické osoby.

25

Podpora ze strany vedení právnické osoby

- Osobní dopis
- Zakladatelské dokumenty

26

Vyhodnocení rizik

- 1) rizika pro samotnou právnickou osobu
- 2) rizika pro management právnické osoby
- 3) riziko trestního stíhání a jeho dopady na právnickou osobu

Zaměřeno na poměry v konkrétní právnické osobě.

27

Přijetí přiměřených pravidel a opatření pro odstranění či snížení rizik

- 1) identifikace rizikových jednání
- 2) úprava, resp. tvorba vnitřních předpisů
- 3) proškolení na téma rizik vyplývajících pro právnickou osobu
- 4) whistleblowerská linka
- 5) zřízení Compliance Officerů
- 6) Compliance smluvní doložka

28

System vnitřních předpisů

Za klíčové lze považovat vymezení rizikových oblastí a odpovědnosti.

Jedná se např. o:

- 1) Etický kodex
- 2) Pracovní řád
- 3) Organizační řád
- 4) Pravidla pro jednání s klienty (včetně úpravy darů)
- 5) Protikorupční program
- 6) Pravidla pro nakládání s informacemi elektronického charakteru
- 7) Pravidla pro nakládání s majetkem
- 8) Pravidla postupu stran veřejných zakázek

29

Nastavený systém dělby kompetencí

Ve vnitřním předpisu společnosti vhodné nastavit systém dělby kompetencí, resp. v popisu pracovní činnosti. Vztahují se k tomu 2 základní pojmy, a to:

- 1) odpovědnost pracovníka společnosti
- 2) exces zaměstnance společnosti

30

Nastavený systém kontroly a auditů nad dodržováním pravidel

Společnost musí mít nastavený systém kontroly a auditů zahrnující zejména:

- 1) Specifickou analýzu rizik

- 2) Systém interních a externích auditů včetně nápravných opatření a řešení neshod

31

Školení právnické osoby

Důležitou součástí Compliance programu je cílené:

- 1) Proškolení vedoucích představitelů právnické osoby

- 2) Proškolení zaměstnanců právnické osoby

Předmětem školení jsou:

- 1) rizika vyplývající z činnosti právnické osoby

- 2) trestní odpovědnost právnické osoby

32

Poskytování právní podpory

V souvislosti s:

- 1) aplikací právních či vnitřních předpisů právnické osoby
- 2) s nesouladem postupu právnické osoby s právními či vnitřními předpisy
- 3) s postupem v trestním řízení

33

Kontrolní mechanismus

Jedná se o jeden z klíčových prvků identifikace rizikových oblastí.

Musí být zaručena anonymita podatele, pokud chce podání podat bezejmenně.

Třeba nastavit mechanismus vyhodnocování podnětů

34

Co příkladmo zkoumat v rámci trestního řízení vůči právnické osobě ke Compliance

- 1) Odkdy je zaveden Compliance program, resp. aplikován**
- 2) Podporu vedení společnosti**
- 3) Odpovědnost za analýzu rizik**
- 4) Nastavené kompetence**
- 5) Pracovní smlouvy, pracovní činnost**
- 6) Osoba Compliance managera**
- 7) Prevenční, detekční a reakční opatření ve smyslu uvedeném výše**

35

Závěr

Za pozornost děkuje Lukáš Bohuslav

bohuslav@prf.cuni.cz

36